

для виконання. Сприйнятність права суспільством, визнання його як невід'ємного атрибуту цивілізованих суспільних відносин визначає його авторитет та безумовну цінність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Kokot p. Delegitymizacja porządku prawnego a kryzys idei rządów prawa i liberalnego konstytucjonalizmu. *Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny*. 2024. № 2. S. 81-95. URL: <https://doi.org/10.14746/rpeis.2024.86.2.04>
2. Wronkowska S. (). Kilka tez o instrumentalizacji prawa i ochronie przed nią. *Przegląd Prawa i Administracji*. 2017. № 110. S. 107-112. URL: <https://doi.org/10.19195/0137-1134.110.8>
3. Іванченко О. М. Легітимність права як особливий процес визнання його справедливості з боку громадянського суспільства. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С. 23-30.

УДК 347.6

Паращук Л. Г.
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного університету

Окремі аспекти розмежування понять члени сім'ї та члени домогосподарства

Основними суб'єктами правових зв'язків у сфері сімейних відносин є члени сім'ї. Взаємини між батьками і дітьми, усиновлювачами та усиновленими, подружжям, особами, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу та ін., будучи врегульованими нормами сімейного права, можуть закладати основу для виникнення інших правовідносин – цивільних, житлових, соціального забезпечення тощо.

Поняття сім'я та члени сім'ї є ключовими компонентами галузі сімейного права і її невід'ємною частиною. Водночас аналіз чинного законодавства та судова практика свідчать, що, виходячи за межі галузі сімейного права, їх застосування в інших галузях права може створювати простір для зловживання правами особи. Означена проблема особливо загострилася з початком війни, оскільки суттєво зросли соціальні ризики, матеріальна залежність громадян від держави, набуло особливої значимості забезпечення з боку держави прав внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців та членів їх сімей, які потребують соціального захисту. Враховуючи критичний фінансовий стан національної економіки, нині питання встановлення кола членів сім'ї – суб'єктів, які за ознаками сімейної приналежності можуть мати визначені чинним законодавством індивідуальні соціальні права, значно актуалізується.

Положення ст. 3 СК України від 16 січня 2003 року № 2947-III дозволяють окреслити членів сім'ї з позиції сімейного права як осіб, правовий зв'язок між

якими виник внаслідок кровного споріднення, шлюбу, усиновлення, інших не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства підстав, які мають спільний побут, спільне проживання (за виключенням випадків, встановлених сімейним законодавством) та взаємні права та обов'язки [1]. Наведе свідчить про відсутність у сімейному законодавстві виключного переліку осіб, які можуть бути членами сім'ї, а наводяться лише критерії їх визначення. Це підтверджує й постанова Верховного Суду від 31 березня 2020 року у справі № 205/4245/17, в якій Судом наголошено на тому, що законодавством визначено критерії, «за наявності яких особи складають сім'ю» [2]. В той же час в процесі реалізації житлових, соціальних, трудових, податкових та ін. прав такими фізичними особами можуть виникати складнощі, пов'язані з помилковим тлумаченням вищезазначених критеріїв.

Свого часу Конституційний Суд України у рішенні у справі про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї» від 03 червня 1999 року № 1-8/99 конкретизував, що членами сім'ї можуть бути, серед інших, «...особи, які не є близькими родичами, а є особами, які не перебувають у безпосередніх родинних зв'язках, але спільно проживають, ведуть спільне господарство, мають спільні витрати та ін.» [3]. У низці випадків включення до кола членів сім'ї вищезначених осіб може інтерпретуватись як ототожнення таких осіб із членами домогосподарства.

Практика регулювання сімейних правовідносин у правовому полі Європейського Союзу засвідчує, що кваліфікація осіб як членів сім'ї у державах-членах ЄС зумовлена особливостями правового визначення поняття сім'я у відповідному національному законодавстві. Враховуючи цілі регулювання певних правовідносин, характер втручання в них, поняття сім'ї може мати різне значення – «з'являються сім'ї, які формуються з посиланням на конкретні контексти регулювання або втручання» [4]. Поряд має місце підхід, за яким відбувається розмежування понять сім'я та домогосподарство. Наприклад, у Хорватії «для досягнення статистичних цілей домогосподарство визначається як будь-яка сім'я чи інший союз осіб, які живуть разом і спільно витрачають свій дохід для задоволення основних життєвих потреб (житло, їжа тощо)... Сім'я Статистичним управлінням Хорватії розкривається «як вужче ядро в одному домогосподарстві, яке складається з: батьків (обох або одного) та їхніх дітей, які не перебувають у шлюбі (в законному або позашлюбному союзі), чоловіка та дружини без дітей або чоловіка та жінки, які проживають у позашлюбному союзі» [4]. За Статистикою Данії сім'я це «одна або більше осіб, які проживають за однією адресою та мають певні взаємні стосунки. До складу сім'ї може залічуватись як одна особа, так і пара з дітьми до 25 років або без них, які проживають з ними. За позицією вказаного органу домогосподарство, на відміну від сім'ї, містить усіх осіб за вказаною адресою, незалежно від зв'язків між ними» [4].

Зауважимо, що сім'я та домогосподарство хоча і не є синонімічними поняттями, разом з тим, і не взаємовиключними. Особи, які складають сім'ю, можуть одночасно бути членами домогосподарства, хоча члени домогосподарства за відсутності передбачених сімейним правом підстав (кровне споріднення, шлюб, усиновлення тощо) не можуть бути членами сім'ї. На нетотожність термінів домогосподарство та сім'я звернули увагу автори

законопроекту «Про домогосподарства (домоекономіку)» № 6539 від 21 січня 2022 року у пояснювальній записці до нього [5]. Висвітлює правову позицію й нещодавно прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання праці домашніх працівників» № 3680-IX від 25 квітня 2024 року, яким, лише для цілей Гл. XI-А КЗпП України, до його складу залічено осіб, які «спільно проживають в одному жилому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти». До кола осіб – членів домогосподарства можуть належати не лише особи, які перебувають у родинних стосунках та / або стосунках свояцтва, але й ті, що в таких стосунках не перебувають [6].

Отже, правовий підхід щодо переліку осіб, які можуть належати до членів сім'ї за нормами різних галузей права, має ґрунтуватись на положеннях сімейного законодавства. Поняття домогосподарство, передбачаючи можливість включення до складу домашнього господарства осіб, які не є членами сім'ї, є ширшим від поняття сім'ї. За відсутності підстав, визначених сімейним правом, особи, що є членами домогосподарства, не можуть визнаватись членами сім'ї. Водночас, звуження кола членів сім'ї, які наділяються конкретними правами та обов'язками, залежно від сфери його застосування є цілковито виправданим і таким, що відповідає підходам, які застосовуються на теренах ЄС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 09.04.2025).
2. Постанова Верховного Суду від 31 березня 2020 року у справі № 205/4245/17. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/88602105> (дата звернення: 09.04.2025).
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України, Державного комітету нафтової, газової та нафтопереробної промисловості України, Міністерства фінансів України щодо офіційного тлумачення положень пункту 6 статті 12 Закону України «Про соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей», частин четвертої і п'ятої статті 22 Закону України «Про міліцію» та частин шостої статті 22 Закону України «Про пожежну безпеку» (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї» від 03 червня 1999 року № 1-8/99). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/204858__204923 (дата звернення: 06.04.2025).
4. Manuela Naldini, Joëlle Long. Geographies of Families in The European Union: A Legal and Social Policy Analysis. *International Journal of Law Policy and the Family*. April 2017. № 31 (1): 94-113. URL: https://www.researchgate.net/publication/316880617_Geographies_of_Families_in_The_European_Union_A_Legal_and_Social_Policy_Analysis (дата звернення: 08.04.2025).
5. Про домогосподарства (домоекономіку). Проект Закону України від 21 січня 2022 року № 6539. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73617 (дата звернення: 09.04.2025).

звернення: 08.04.2025).

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання праці домашніх працівників. Закон України від 25 квітня 2024 року № 3680-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3680-20#Text> (дата звернення: 08.04.2025).

УДК 342.5:352

Шевчук О. Р.
*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного права та судочинства
юридичного факультету,
Західноукраїнський національний університет*

Берега Р.
*аспірант кафедри
адміністративного права та судочинства,
Західноукраїнський національний університет*

Структура компетенцій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації: адміністративно-правовий аспект

Згідно з пунктом 1 статті 3 Європейської Хартії місцевого самоврядування, місцеве самоврядування визначається як право та фактична можливість органів місцевого самоврядування регулювати та адмініструвати значний обсяг публічних справ у межах законодавства, своїх повноважень та на користь місцевої громади. Таким чином, розподіл функцій, повноважень і компетенцій між органами місцевого самоврядування та місцевими органами державної влади в Україні має як правову, так і політичну природу. [1]

Підтвердженням цього висновку є сутність поняття децентралізації, що наводиться у доповіді професора доктора Р. Луїз (*De Mello, L., Luiz, R.J. and Barenstein, M. (2001)*) на тему: «Фіскальна децентралізація та управління: крос-континентальний аналіз». Децентралізація є політико-управлінським процесом, який передбачає передачу повноважень і функцій від центральних органів влади до субнаціональних рівнів управління, що володіють політичною та адміністративною самостійністю.

Р. Луїз вказує на три ключові переваги децентралізації, які обґрунтовують необхідність інституційних реформ:

1. Збільшення участі громадян у державному управлінні через політичну інтеграцію та самореалізацію.
2. Створення системи стримувань і противаг завдяки чіткому розподілу повноважень між різними рівнями влади.
3. Забезпечення інституційних передумов для сталого розвитку на регіональному та місцевому рівнях, що сприяє становленню громадянського суспільства. [2, с.366]